

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Медичний інститут

Кафедра фармації, фармакології, медичної, біоорганічної та біологічної хімії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Іщенко Н.М.

2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПОБІЧНА ДІЯ ЛІКІВ»

підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність 222 «Медицина»

Розробник

Оглобліна М.В.

Завідувач кафедри розробника

Оглобліна М.В.

Гарант освітньої програми

Клименко М.О.

Директор інституту

Грищенко Г.В.

Начальник НМВ

Шкірчак С.І.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Побічна дія ліків	
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»	
Спеціальність	222 «Медицина»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	«Медицина»	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	1 семестр	
Навчальний рік	3-й	
Номери семестрів:	Денна форма	Заочна форма
	6-й	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити /90 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	10 год.	
	10 год.	
	70 год.	
Відсоток аудиторного навантаження	22%	
Мова викладання	Українська, англійська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	Немає	
Форма підсумкового контролю	6-й семестр диф.залік	

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Побічна дія ліків – це дисципліна, яка вивчає побічну дію лікарських препаратів на організм людини та тварин. Володіння інформацією про побічну дію лікарських препаратів є необхідною складовою майбутнього лікаря. Дисципліна «Побічна дія ліків» є нормативною дисципліною.

Робоча програма дисципліни розроблена на підставі освітньої професійної програми «**Медицина**» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності **222 «Медицина»**. Предметом вивчення навчальної дисципліни «Побічна дія ліків» є побічні властивості ліків різних фармакотерапевтичних груп та питань безпеки їх застосування.

Міждисциплінарні зв'язки: побічна дія лікарських препаратів як навчальна дисципліна: а) ґрунтується на знаннях із фармакології, внутрішньої медицини, біології, анатомії та нормальної фізіології людини, патофізіології, органічної та біоорганічної хімії, мікробіології б) забезпечує високий рівень медико-біологічної підготовки; в) закладає основи вивчення студентами клінічної фармакології, внутрішньої медицини та вузькоспеціалізованих дисциплін (неврологія, гінекологія тощо), передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами; формує уміння застосовувати отримані знання у процесі подальшого навчання та у професійній діяльності з питань безпечного застосування ліків; закладає основи професійно орієнтованого мислення, здорового способу життя та профілактики порушень функцій організму у процесі життєдіяльності людини.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Побічна дія ліків» є сформувані та поглибити у студентів професійно-компетентні знання щодо побічної дії ліків різних фармакотерапевтичних груп та питань безпеки при застосування ліків.

Конкретні цілі:

Вивчення дисципліни спрямоване на засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних та практичних проблем доказової медицини і фармакології, вирішення яких базується на знаннях сукупності процесів, що виникають при взаємодії лікарських засобів з біологічними системами, закономірності між хімічною будовою, фізики-хімічними та квантовохімічними властивостями і фармакологічною дією ліків. Вивчення історії розвитку та сучасний стан наукових знань з фармакотоксикодинаміки, системи фармакологічного нагляду за безпекою застосування ліків. Оволодіння спеціальною термінологією.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Побічна дія ліків» є набуття студентами необхідних знань про можливі побічні ефекти кожної групи лікарських препаратів, основні механізми розвитку побічної дії ліків; негативні види дії ліків, що пов'язані з фармакодинамікою, передозуванням та повторним введенням ліків; умови, що підвищують або знижують ці негативні прояви; особливості ускладнень фармакотерапії у різних вікових

групах (у дітей, пацієнтів похилого віку, жінок в період вагітності та лактації); основні методи їх попередження та принципи лікування, а також тенденції становлення фармаконагляду.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у освітній програмі «Медицина»). Згідно з вимогами освітньої програми дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

- **загальні** (відповідають загальним компетентностям ОПП «Медицина» ЗК 1-5, 7-9):

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитись і оволодівати сучасними знаннями.
2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
5. Здатність приймати обґрунтовані рішення; працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії.
6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
7. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

- **спеціальні (фахові, предметні)** (відповідають фаховим компетентностям ОПП «Медицина» ФК 5, 6, 8, 12,13,18):

1. Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні захворювань.
2. Здатність до визначення принципів та характеру лікування захворювань.
3. Здатність до визначення тактики надання екстреної медичної допомоги.
4. Здатність до визначення тактики ведення фізіологічної вагітності, фізіологічних пологів та післяпологового періоду.
5. Навички консультування з питань планування сім'ї та підбору метода контрацепції.
6. Здатність до ведення медичної документації.

2.5. Результати навчання:

– *Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна* (відповідає програмним результатам навчання ОП «Медицина» ПРН 1-4, 7,8,13,17,24)

ПРН 1	Знати способи аналізу, синтезу та подальшого сучасного навчання. Вміти проводити аналіз інформації, приймати обґрунтовані рішення, вміти придбати сучасні знання. Встановлювати
-------	---

	відповідні зв'язки для досягнення цілей. Нести відповідальність за своєчасне набуття сучасних знань.
ПРН 2	Мати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання. Вміти розв'язувати складні задачі і проблеми, які виникають у професійній діяльності. Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців та нефахівців. Відповідати за прийняття рішень у складних умовах
ПРН 3	Мати глибокі знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.
ПРН 4	Знати види та способи адаптації, принципи дії в новій ситуації. Вміти застосувати засоби саморегуляції, вміти пристосовуватися до нових ситуацій (обставин) життя та діяльності. Встановлювати відповідні зв'язки для досягнення результату. Нести відповідальність своєчасне використання методів саморегуляції.
ПРН 5	Мати глибокі знання в галузі інформаційних і комунікаційних технологій, що застосовуються у професійній діяльності. Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній галузі, що потребує оновлення та інтеграції знань. Використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності. Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь.
ПРН 6	Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених завдань. Вміти визначити мету та завдання бути наполегливим та сумлінним при виконання обов'язків. Встановлювати міжособистісні зв'язки для ефективного виконання завдань та обов'язків. Відповідати за якісне виконання поставлених завдань.
ПРН 7	Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за списком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати вірогідний нозологічний або синдромний попередній клінічний діагноз стоматологічного захворювання (за списком 2). Виділяти провідний клінічний симптом або синдром. Встановлювати найбільш вірогідний або синдромний діагноз захворювання. Призначати лабораторне та/або інструментальне обстеження хворого. Здійснювати диференціальну діагностику захворювань. Встановлювати попередній та клінічний діагноз.
ПРН 8	Визначати характер лікування (консервативне, оперативне) захворювання (за списком 2), в умовах закладу охорони здоров'я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації у т.ч. при, у

	<p>польових умовах на підставі попереднього клінічного діагнозу, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.</p> <p>Визначати принципи лікування захворювання (за списком 2), в умовах закладу охорони здоров'я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації у т.ч. при, у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.</p>
ПРН 9	Визначати тактику ведення фізіологічної вагітності, фізіологічних пологів та післяпологового періоду. Проводити консультивання з питань планування сім'ї та підбору метода контрацепції.

В результаті вивчення дисципліни студент має знати:

- загальні питання ускладнень фармакотерапії та основні заходи організації контролю за безпекою лікарських засобів, які проводяться в Україні;
- основну термінологію (дефініції), що характеризує побічну дію ліків;
- основні фактори ризику виникнення побічної дії ліків;
- класифікації побічних реакцій лікарських засобів та надати їм загальну характеристику;
- поняття «широта терапевтичної дії» та «терапевтичний індекс»;
- явища, які виникають при повторному та комбінованому введенні лікарських засобів;
- характеристику типових побічних реакцій та механізм їх виникнення для ліків, які впливають на аферентний відділ нервової системи, протизапальних та антиалергічних лікарських засобів, коректорів болю, лікарських препаратів, які впливають на серцево-судинну, дихальну, травневу, видільну системи, обмін речовин, хіміотерапевтичних препаратів та методи їх профілактики та корекції;
- фармакологічну логіку взаємозв'язку між механізмом дії лікарських препаратів та побічною дією та протипоказаннями до застосування ліків різних груп; фактори, які сприяють виникненню побічної дії ліків та зменшують їх прояви у вищенаведених фармакологічних групах;
- правила раціональної антибіотикотерапії з метою попередження побічної дії та розвитку антибіотикорезистентності.

має вміти:

- визначати прояви побічної дії ліків, симптоми передозування сильнодіючими та отруйними лікарськими засобами (оцінка

співвідношення «користь/ризик»); визначати основні механізми розвитку побічної дії ліків;

- орієнтуватись в умовах, що сприяють підвищенню або зниженню побічної дії лікарських препаратів; надавати порівняльну характеристику окремим лікарським засобам за показниками ефективності, безпеки з урахуванням побічної дії та протипоказаннями до застосування лікарських засобів;
- прогнозувати наслідки взаємодії ліків при їх комбінованому введенні, ліків та компонентів їжі, ліків та алкоголю;
- проводити пошук фармакологічної інформації у сучасних довідниках, наукових та фахових періодичних виданнях;
- заповнювати та аналізувати карту-повідомлення (форма 137/о) відповідно до законодавства України;
- володіти: базовими поняттями та термінами дисципліни.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів дисципліни і тем	Кількість годин			
	Форма навчання (денна)			
	усього	У тому числі		
лек		пр	срс	
1	2	3	4	5
Тема 1. Загальні принципи фармакотоксикодинаміки. Класифікація побічних реакцій лікарських засобів. Фактори, що впливають на їх розвиток	4	2	-	2
Тема 2. Система фармаконагляду за побічною дією ліків в Україні та світі. Методи виявлення та отримання інформації про побічні ефекти. Здійснення фармаконагляду лікарями.	4	2	2	-
Тема 3. Принципові підходи до оцінки ефективності та безпеки фармакотерапії. Сучасні принципи доказової медицини. Формулярна система	4	2	-	2
Тема 4. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на вегетативну нервову систему.	4	-	-	4
Тема 5. Побічна дія препаратів, що застосовуються для місцевої та загальної анестезії.	4	-	-	4

Тема 6. Побічна дія лікарських засобів які впливають на функцію ЦНС	4	-	2	2
Тема 7. Побічна дія препаратів, що впливають на обмін речовин, запалення та імунітет	4	-	-	4
Тема 8. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на респіраторну систему	4	-	2	-
Тема 9. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на шлунково-кишковий тракт.	4	-	-	4
Тема 10. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на серцево-судинну систему	4	-	2	2
Тема 11. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на функції нирок та міометрій	4	-	-	4
Тема 12. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на систему крові.	4	-	-	4
Тема 13. Хіміотерапевтичні засоби: основні принципи фармакотерапії та її ускладнення	4	2	1	1
Тема 14. Побічна дія проти-туберкульозних, протисифілітичних, противірусних засобів.	4	-	1	3
Тема 15. Побічні реакції, що виникають в різних вікових групах та при застосуванні ЛЗ в різні триместри вагітності.	4	2	-	2
Разом	60	10	10	40

4.1. План лекцій

№ з/п	Тема заняття / план	Кількість годин
1	Загальні принципи фармакотоксикодинаміки. Класифікація побічних реакцій лікарських засобів. Фактори, що впливають на їх розвиток. <ol style="list-style-type: none"> 1. Основи законодавства України про лікарські засоби. 2. Класифікація та механізми побічної дії лікарських засобів. 	2

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Клінічні прояви типової, притаманної певним фармакологічним групам препаратів, побічної дії. 4. Основні заходи попередження побічної дії. 5. Диференційний підхід та пропаганда шкоди самолікування. 6. Категорії безпечності лікарських засобів по FDA. 	
2	<p>Система фармаконагляду за побічною дією ліків в Україні та світі. Методи виявлення та отримання інформації про побічні ефекти. Здійснення фармаконагляду лікарями.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Закон України «Про лікарські засоби». 2. Порядок здійснення фармаконагляду в Україні та регіоні згідно до наказу МОЗ України від 27 грудня 2006 року № 898 (у редакції наказу МОЗ України від 26 вересня 2016 року № 996). 	2
3	<p>Принципові підходи до оцінки ефективності та безпеки фармакотерапії. Сучасні принципи доказової медицини. Формулярна система.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Принципи доказової медицини. 2. Джерела доказової інформації щодо ефективності та безпеки лікарських засобів, технології пошуку, аналізу та узагальнення науково-медичної інформації з позицій доказової медицини. 3. Практична реалізація принципів доказової медицини в системі охорони здоров'я. 4. Формулярна система. 	2
4	<p>Хіміотерапевтичні засоби: основні принципи фармакотерапії та її ускладнення</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні принципи застосування та критерії оцінки ефективності хіміотерапевтичних препаратів. 2. Механізми побічної дії різних груп антибіотиків. 3. Головні та резервні антибіотики. 4. Особливості дії пеніцилінів, цефалоспоринів, макролідів, тетрациклінів. 5. Ускладнення при антибіотикотерапії, їх попередження та лікування. Проблема безпеки медикаментозної терапії. 6. Побічні ефекти синтетичних хіміотерапевтичних засобів (хіноліни, 	2

	фторхінолони, нітрофурани).	
5	<p>Побічні реакції, що виникають в різних вікових групах та при застосуванні ЛЗ в різні триместри вагітності.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Принципи обґрунтованого підходу до раціонального вибору ЛЗ для лікування дітей різного віку та осіб похилого віку, а також вагітних та жінок, що годують груддю. 2. Метод об'єктивного контролю безпеки застосування ЛЗ в цих категоріях. 	2
Всього лекційних годин		10

4.2. План практичних занять

№ з/п	Тема заняття / план	Кількість годин
1	<p>Система фармаконагляду за побічною дією ліків в Україні та світі. Методи виявлення та отримання інформації про побічні ефекти. Здійснення фармаконагляду лікарями.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювання закону України «Про лікарські засоби». 2. Порядок здійснення фармаконагляду в Україні та регіоні згідно до наказу МОЗ України від 27 грудня 2006 року № 898 (у редакції наказу МОЗ України від 26 вересня 2016 року № 996). 3. Аналіз безпеки застосування ЛЗ для корекції патологічних станів різного генезу. Набуття навиків виписки та аналізу карти-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о). 	2
2	<p>Побічна дія лікарських засобів які впливають на функцію ЦНС.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Побічні ефекти нейролептиків (вплив на дофамінергічні та адренергічні процеси в ЦНС). 2. Побічна дія транквілізаторів, можливості розвитку лікарської залежності. 3. Вплив седативних засобів на ЦНС, побічні ефекти. Побічні ефекти солей літію. 4. Побічні ефекти трициклічних антидепресантів та інгібіторів MAO. Характеристика психостимулюючого ефекту та вплив на 	2

	<p>серцево-судинну систему кофеїну, мериділу та сіднокарбу, побічні ефекти, можливості розвитку лікарської залежності.</p> <p>5. Вплив ноотропних засобів на метаболічні процеси в ЦНС. Правила прийому адаптогенів. Питання про побічні ефекти адаптогенів.</p>	
3	<p>Побічна дія лікарських засобів, що впливають на респіраторну систему.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація та головні механізми побічної дії стимуляторів дихання із груп аналептиків та Н-холіоміметиків. 2. Протикашльові засоби центральної та периферійної дії. Можливість розвитку лікарської залежності до речовин центральної дії. 3. Бронхолітики. Побічна дія. 4. Побічна дія лікарських засобів, що застосовуються при терапії набряку легень, спирту етилового. 	2
4	<p>Побічна дія лікарських засобів, що впливають на серцево-судинну систему.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Принцип застосування гіпотензивних засобів при захворюваннях, які супроводжуються гіпертензією. Побічні ефекти. 2. Особливості побічної дії бета-блокаторів, блокаторів кальцієвих каналів. Побічні ефекти засобів, що застосовуються при блокадах провідної системи серця (бета-адреноміметики, М-холіноблокатори). 3. Побічні ефекти кардіотонічних засобів - строфантину, корглікону, дигоксину, дигітоксину, настою трави горицвіту. 4. Гостре та хронічне отруєння серцевими глікозидами. Заходи допомоги та профілактика. 	2
5	<p>Хіміотерапевтичні засоби: основні принципи фармакотерапії та її ускладнення. Побічна дія протитуберкульозних, протисифілітичних, противірусних засобів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні принципи застосування та критерії оцінки ефективності хіміотерапевтичних препаратів. 2. Побічні ефекти синтетичних хіміотерапевтичних засобів (хіноліни, фторхінолони, нитрофурани). 3. Побічні ефекти, що виникають при тривалому використанні - похідних гідразиду ізонікотинової 	2

	кислоти (ізоніазид), рифампіцин, препаратів антибіотиків (стрептоміцину сульфат, канаміцин, циклосерин, амікацин) - та шляхи їх запобігання. 4. Побічні ефекти противірусних препаратів. 5. Побічні ефекти протисифілітичних препаратів.	
Всього годин практичних занять		10

4.3. Самостійна робота

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин	Вид контролю
1.	<i>Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок</i>	16	Поточний контроль на практ. зан.
2.	Самостійне опрацювання тем, які не входять до плану аудиторних занять:	24	Підсумковий контроль
РАЗОМ		40	

СИТУАЦІЙНІ ЗАДАЧІ

1. Хворий 28 років, 6 місяців скаржиться на болі в суглобах. Діагноз: ревматоїдний артрит, а/ф III, 3-я клініко-рентгенологічна стадія, НФС II ст. Призначено лікування: кризанол, преднізолон, моваліс. На 5 добу у хворого з'явився наліт на слизовій оболонці порожнини рота білого кольору, почервоніння ока, слизотеча, гіперемічні висипання на шкірі. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав дане ускладнення? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

2. Хворому 56 років з діагнозом: гіпертонічна хвороба II стадії було призначено лікування: амлодипін, гіпотіазид, метопролол, апресин. На 3 добу у хворого з'явилася загальна слабкість, біль в ділянці серця, пітливість, слизотеча, еритематозні висипки, збільшення температури тіла. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав дане ускладнення? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

3. Хлопчику 10 років з аденовірусним захворюванням були призначені наступні препарати: ацетилсаліцилова кислота, супрастин, аскорбінова кислота. Через 2 дні в хворого з'явилася блювота, неадекватне поведіння, рухові порушення, петехіальний висип на тулубі. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

4. Хворому 67 років з діагнозом ІХС: дифузний кардіосклероз, НК II А. Миготлива аритмія, тахісistolічна форма, у стаціонарі був призначений дигоксин 1мл в/в, вдома приймав дигоксин по 0,25 / 3 рази в добу, мілдронат, нітросорбіт, аспаркам, гіпотіазид. На 3-й день лікування з'явилася нудота, блювота, світлобоязливість, шлуночкова екстрасистолія. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

5. Хвора 56 років з діагнозом: ІХС: стенокардія напруги III-ФК, дифузний кардіосклероз, НК I ст. Пароксизмальна шлуночкова тахікардія. Було призначено лікування: сусак-форте, амлодипін, мілдронат, аміодарон. На 3 добу з'явилася гіперпигментація на відкритих ділянках шкіри, відкладення пігменту в роговій оболонці ока, підвищена пітливість та збудженість, тахікардія, тремтіння кінцівок. Яке ускладнення виникло у хворої? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

6. Хворий 48 років з діагнозом: ІХС: стабільна стенокардія напруги, III-ФК, дифузний кардіосклероз, НК II-Б було призначено лікування: анаприлін, нітронг, мілдронат, амлодипін, полівітаміни. На 5 день лікування в хворого з'явилися парестезії в ногах, на ЕКГ - атріовентрикулярна блокада I ступеню, ЧСС - 45 уд/хв. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

7. Хворому 32 років з діагнозом: загострення хронічного пієлонефриту, було призначено лікування: гентаміцин, палін, трентал, полівітаміни. Через 7 днів в хворого з'явилася загальна слабкість, зниження гостроти слуху, шкірна висипка, збільшення набряків. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

8. Хворому 48 років, з гострим бронхітом було призначено лікування: бісептол, лазолван, полівітаміни, термопсис. Через 10 годин у хворого по всьому тілу з'явився розеолезний висип яскраво червоного кольору, сверблячка шкіри, нудота, головний біль. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

9. Хвора 25 років з діагнозом гіпертонічна хвороба II ст. приймала: бісопролол, амлодипін, гіпотиазид, верошпирон. На 10 добу від початку призначеного лікування в хворої з'явилась нудота, сонливість, атаксія, кожний висип, гінекомастія. Яке ускладнення виникло у хворої? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

10. Хвора 18 років з приводу лакунарної ангіни приймала: амоксицилін, полівітаміни, полоскання порожнини рота хлорофіліптом. На 4 добу з'явилася висипка рожеозного характеру на обличчі, тулубі, сверблячка шкіри, головний біль, нудота. Яке ускладнення виникло у хворої? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

11. Хвора 35 років з діагнозом хронічний безкам'яний холецистит з гіпокінетичним рухорозладом у стадії загострення, середньої важкості одержувала: фурадонін, мотіліум, гепабене, дуспаталін. На 5-й день лікування з'явилися симптоми холестазу, зуд шкіри, іктеричність склер, жовтяниця, сеча темного кольору. У сироватці крові збільшився вміст холестерину, білірубіну, лужної фосфатази. Яке ускладнення виникло у хворої? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

12. Хвора 17 років з діагнозом гепатолентикулярна дегенерація (хвороба Вільсона-Коновалова) одержує: сирепар, намацит, алветил, тріовіт, Д-пеніциламін. Під час лікування в хворої з'явилися виразково-некротичні зміни на мигдалинах, періодичні крововиливи з носу, ясен, блідість шкіри та слизових оболонок. В аналізі крові анемія, тромбоцитопенія, лейкопенія. Яке ускладнення виникло у хворої? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

13. Хвора 52 років з неспецифічним виразковим колітом у стадії загострення, важким плином одержує сульфосалазін, преднізолон, лоперамід, альбумін, відмиті еритроцити. Через 2 неділі у хворої з'явилися: еритема на обличчі у вигляді метелика, артралгії, папульозно-виразковий висип на шкірі та слизових оболонках, ШОЄ 50 мм. за годину. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

14. Хворий 62 років, страждає гастроезофагеальною рефлюксною хворобою I-II стадії з гіперемією слизуватої стравоходу. Приймає: мотиліум, ранітидин, альмагель. На 7 день лікування у хворого з'явився закріп. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

15. Хворому 60 років з важкою двобічною бактеріальною негоспітальною пневмонією на тлі атеросклеротичного кардіосклерозу та СН II стадії призначені: гентаміцин, сульбактам, амізон, ацетилцистеїн, сироп кореня солодцю, полівітаміни. На 5-й день лікування з'явилась гіркота у роті, гіперсалівація, слабо виражений набряк слизової оболонки порожнини рота. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

16. Хвора 68 років, лікується з приводу венооклюзійної хвороби з явищами тромбофлебіту. Одержує фраксипарін, діовенор, наклофен, алое. На 10-й день лікування з'явився біль у надчеревній області. При ендоскопічному обстеженні виявлена медіогастральна виразка шлунка. Яке ускладнення виникло у хворой? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

17. Хворий 43 років, одержує лікування з приводу остеоартрозу: моваліс, хондроїтинсульфат, актовегін, нікотинова кислота. Десять років тому хворів виразковою хворобою дванадцятипалої кишки. На другому тижні постійного лікування з'явився чорний кал. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

18. У хворого 40 років цукровий діабет I типу ускладнився розвитком діабетичної стопи з гнійним розплавлюванням тканин. Висіяно стафілокок. Одержує сольові розчини, дуовіт, інсулін, тієнам, креон. На 7-й день лікування з'явився рідкий кал до 5 разів у день, здуття живота, гурчання. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

19. Хвора 56 років, 3 роки хворіє жовчно-кам'яною хворобою. Після стресу з'явився напад печінкової кольки. Призначено лікування: баралгін, папаварин, платифілін, морфін, атропіну сульфат. Хвора відмічає підсилення больового синдрому. Яке ускладнення виникло у хворой? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні

даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

20. Хворий 30 років з діагнозом: негоспітальна правобічна пневмонія. Призначено лікування: цефалексин, діазолін, аскорбінова кислота, глюконат кальцію. Через 3 дні в хворого з'явилася блювота, нудота, понос. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату? Заповнити карту-повідомлення про побічну дію ЛЗ (форма 137/о).

ПРИКЛАД ВІДПОВІДІ НА СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ

Хворий 30 років з діагнозом: бронхіальна астма, важка форма. Призначено лікування: інгаляції беклометазону та сальбутамолу, всередину теофілін. Через 3 дні з'явився біль при ковтанні, печія у роті, слинотеча. На слизовій порожнини рота з'явилися виразки. Яке ускладнення виникло у хворого? Який препарат викликав вказану побічну реакцію? Які інші побічні реакції притаманні даному препарату?

Відповідь. Наявність болю при ковтанні, печії у роті, слинотечі та виразки на слизовій порожнини рота може свідчити про кандидоз порожнини рота, як побічна дія препарату з групи інгаляційних глюкокортикоїдів (беклометазон). Для цієї групи лікарських засобів характерні також інші побічні реакції: кашель, осиплість голосу, поява рожевих вугрів на обличчі, загострення гастриту та виразкової хвороби шлунку, а при тривалому застосуванні – системні побічні прояви (синдром Іценка-Кушинга).

4.4. Забезпечення освітнього процесу.

Інструменти:

Наочні: демонстрація мультимедійних матеріалів, проспектів лікарських засобів відповідно до теми практичного заняття

Практичні: аналіз карт-повідомлень форма 137/0

Програмне забезпечення:

Інтеграція процесів планування, управління і контролю засвоєння знань з «Побічної дії ліків» обумовлена методичним забезпеченням навчального процесу:

1. Робоча програма з дисципліни.
2. Робочі тематичні плани лекцій, практичних занять та СРС.
3. Методичні розробки, тези (конспекти, презентації) лекцій.
4. Методичні вказівки для студентів до практичних занять.
5. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів.
6. Інструктивно-методичні матеріали для поточного і підсумкового контролю знань (бази тестових завдань, перелік завдань для проведення контролю практичних навичок та теоретичних знань на практичних заняттях та підсумковому контролі).

7. Навчальна література, яка використовується при вивченні дисципліни.

5. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Питання до самопідготовки та контролю рівня знань

1. Побічна дія (ПД) лікарських засобів. Види побічної дії. Роль Державного Фармакологічного Центру у моніторингу побічної дії лікарських засобів.
2. Основні види побічних ефектів лікарських засобів. Принципи терапії побічних реакцій лікарських засобів
3. ПР, які пов'язані з фармакологічною активністю.
4. ПР, які пов'язані з порушенням імунологічних властивостей організму.
5. Алергійні реакції.
6. ПР, пов'язані з передозуванням ЛЗ.
7. Синдром відміни. Синдром обкрадавання. Синдром рикошету. Лікарські засоби, що викликають вказанні ускладнення.
8. Принципові підходи до оцінки ефективності та безпеки фармакотерапії. Поняття поліпрагмазії.
9. Сучасні принципи доказової медицини. Формулярна система України.
10. Вплив лікарських засобів на плід і немовля
11. Мутагенність, тератогенність, ембріотоксичність.
12. Фактори та механізм розвитку канцерогенезу. Лікарські засоби, що викликають канцерогенез.
13. Клінічні прояви ПР ЛЗ.
 - гематотоксичність
 - гепатотоксичність
 - нефротоксичність
 - ураження легень
 - ураження серцево-судинної системи
 - інші побічні ефекти.
13. Принципи профілактики ПР.
14. Принципи надання допомоги (лікування) при появі ПР.
15. Основні положення системи фармакологічного нагляду Державного фармацевтичного Центру України по контролю за ПД/ПР ЛЗ (Форма 137/о).
16. Принципи фармацевтичної опіки хворих зі скаргами, які обумовлені побічною дією на ЛЗ.
17. Побічна дія препаратів, що застосовуються для місцевої та загальної анестезії.
18. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на вегетативну нервову систему.
19. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на центральну нервову систему.
20. Побічна дія наркотичних анальгетиків та нестероїдних протизапальних засобів.

21. Побічна дія стероїдних протизапальних лікарських засобів.
22. Побічна дія препаратів, що впливають на органи дихання.
23. Побічна дія лікарських засобів, що застосовують в гастроентерології
24. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на функції нирок та міометрій
25. Побічна дія лікарських засобів, що застосовують для лікування захворювань серцево-судинної системи.
26. Побічна дія препаратів, що стимулюють функцію центральної нервової системи.
27. Побічна дія гепатопротекторних засобів та пробіотиків.
28. Побічна дія антибіотиків.
29. Побічна дія сульфаніламідів.
30. Побічна дія синтетичних хіміотерапевтичних лікарських засобів.
31. Побічна дія противірусних препаратів.
32. Побічна дія проти сифілітичних препаратів.
33. Побічна дія протипухлинних лікарських засобів.
34. Побічна дія ліків в різних вікових групах.
35. Побічна дія ліків в різні триместри вагітності та у жінок, що годують груддю.

ПЕРЕЛІК ПРЕПАРАТІВ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Приділити особливу увагу знанням групової належності, побічної дії, взаємодії та показанням до застосування даних лікарських засобів!

• Соляна кислота	• Вольтарен	• Жанін
• Адреналіну гідрохлорид	• Гастроліт	• Інгакорт
• Актиферин	• Гентаміцину сульфат	• Індометацин
• Алохол	• Гідрокортизону ацетат	• Інtron А
• Альмагель	• Гіпотіазид	• Іпратропію бромід
• Альтеплаза	• Глібенкламід	• Каптопріл
• Ампіцилін	• Глутаргін	• Карбамазепін
• Анальгін	• Делагил	• Кальцію глюконат
• Апресин	• Дипроспан	• Кетоконазол
• Аспірин	• Диклофенак натрію	• Кларитроміцин
• Астемізол	• Димедрол	• Клопідогрель
• Атенолол	• Дігітоксин	• Клофелін
• Анапрілін	• Дігосін	• Контрикал
• Аторвастатин	• Діхлотиазид	• Лаферон
• Атропіну сульфат	• Доксіциклін	• Левоміцетин
• Ацетилцистеїн	• Дуспаталін	• Лізиноприл
• Ацидін-пепсин	• Еналаприл	• Ліпоева кислота
• Бісептол	• Ентеродез	• Лідокаїну гідрохлорид
• Бензілпеніцилін натрієва сіль	• Ентеросгель	• Лозартан
• Будесонід	• Ессенціале Н	• Лоперамід
• Варфарин	• Еуфілін	• Лоратадин
• Верапаміл		• Маалокс
• Верошпірон		• Метопролол

- Метронідазол
- Метформін
- Мотіліум
- Надолол
- Німесулід
- Нітрогліцерин
- Ніфедипін
- Недикумарин
- Норфлуксацин
- Но-шпа
- Пароксетин
- Парацетамол
- Пірацетам
- Періндоприл
- Преднізолон
- Пропранолол
- Промедол
- Ранітидин
- Регідрон
- Сальбутамол
- Симвастатин
- Сорбекс
- Сульфапідіазин
- Стрептоміцину сульфат
- Тардиферон
- Тетрацикліну гідрохлорид
- Тіроксин
- Фенобарбітал
- Феназепам
- Тієнам
- Триамтерен
- Триквілар
- Феррум лек
- Фенкарол
- Фраксипарин
- Фурадонін
- Фуразолідон
- Фуросемід
- Хілак-форте
- Цефтріаксон
- Ціанокобаламін

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
ПЕТРА МОГИЛИ

**Кафедра фармації, фармакології, медичної, біоорганічної
та біологічної хімії**

*Рівень вищої освіти: Магістр
за напрямом підготовки 222 «Медицина»
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
Дисципліна: Побічна дія ліків*

ЗАЛКОВИЙ БІЛЕТ № 0

Розкрити питання:

1. Побічна дія лікарських засобів. Види побічної дії. Роль Державного Фармакологічного Центру у моніторингу побічної дії лікарських засобів **(20 балів)**.
2. Побічна дія препаратів, що стимулюють функцію центральної нервової системи **(20 балів)**.

Практичні навички:

Хвора А., 35 років з діагнозом хронічний безкам'яний холецистит з гіпокінетичним рухорозладом у стадії загострення, середньої важкості отримувала: мотиліум (по 10 мг всередину 3 рази на день, Janssen, Бельгія), фурадонін (по 100 мг всередину 4 рази на день, Олайнфарм, Литва), гепабене (по 1 капс. всередину 3 рази на день, Merckle, Німеччина), платифіліну гідрохлориду (0,2% розчин по 1 мл внутрішньом'язово 2 рази на день, Дарниця ЗАТ Україна, Київ). На 5-й день лікування з'явилися: свербіж шкіри, іктеричність склер, жовтяниця, сеча темного кольору. У сироватці крові збільшився вміст холестерину, білірубіну, лужної фосфатази **(40 балів)**.

1. *Яке ускладнення виникло у хворого?*
2. *Який лікарський засіб викликав вказану побічну реакцію?*
3. *Заповнить карту-повідомлення про побічні дії лікарських засобів (форма 137/о) на підозрюваний лікарський засіб, який на Вашу думку міг викликати вказане ускладнення терапії.*
4. *Які інші побічні реакції притаманні для даного препарату.*

**Затверджено на засіданні кафедри фармації, фармакології, медичної,
біоорганічної та біологічної хімії**
протокол № 1 від 02 вересня 2019 р.

В.о. завідувача кафедри _____ к.фарм.н., доцент М.В. Оглобліна

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Форми контролю і система оцінювання здійснюються відповідно до вимог програми дисципліни та Положення про систему оцінювання навчальної діяльності студентів ЧНУ імені Петра Могили.

Оцінка за дисципліну визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового контролю який проводиться під час **залікового заняття** (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям з кожної теми. При оцінюванні навчальної діяльності студентів необхідно надавати перевагу стандартизованим методам контролю: тестуванню, структурованим письмовим роботам, структурованому за процедурою контролю практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

Контроль самостійної роботи:

Контроль самостійної роботи студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Теми, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюються при підсумковому контролі (**диф.залік**).

Максимальна кількість балів за поточну діяльність студента – 120.

Студент може бути допущений до підсумкового контролю (диф.залік), якщо він виконав усі види робіт, передбачених робочою навчальною програмою, відвідав усі навчальні заняття – лекції, практичні заняття, визначені календарно-тематичним планом кафедри, набрав загальну кількість балів при вивченні дисципліни не меншу, ніж мінімальна (**70 балів**).

Оцінювання поточної навчальної діяльності:

Оцінювання поточної навчальної діяльності здійснюється на кожному практичному занятті за відповідною темою. При засвоєнні кожної теми за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за **24 бальною шкалою**.

Максимальна кількість, яку може набрати студент при вивченні дисципліни, дорівнює 120 балам, вона вираховується шляхом множення кількості балів на кількість тем (24x5).

Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент при вивченні дисципліни, вираховується шляхом множення кількості балів на кількість тем і вона відповідно становить 70 балів (14x5).

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ПРИСВОЮВАНИХ СТУДЕНТАМ

№ за порядком	(поточна навчальна діяльність)	Максимальна кількість балів
		Денна форма
1	Заняття 1	24
2	Заняття 2	24
3	Заняття 3	24
4	Заняття 4	24
5	Заняття 5	24
<i>Разом ПНД</i>		<i>120</i>
<i>Підсумковий контроль засвоєння дисципліни (диф.залік):</i>		<i>80</i>
РАЗОМ ЗА ДИСЦИПЛІНУ сума балів		200

КРИТЕРІЇ ОЦІНОК ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ З ПОБІЧНОЇ ДІЇ ЛІКІВ

1. На практичному занятті **24 бали** студент отримує якщо він:
 - показав знання в повному обсязі програми з теми, яка вивчається, дає вичерпуючі відповіді на поставлені викладачем запитання.
 - Правильно заповнює карту-повідомлення № 137/0 про побічні ефекти лікарських засобів.
2. **18 балів** студент отримує якщо:
 - Знає тему, що вивчається в повному обсязі. Дає вірні, але не зовсім вичерпуючі відповіді на додаткові запитання, дає відповіді за допомогою викладача.
 - Допускає невеличкі помилки при заповненні карти-повідомлення № 137/0 про побічні ефекти лікарських засобів.
3. **14 балів** студент отримує якщо:
 - На запитання відповідає тільки за допомогою викладача, не завжди вірно орієнтується в питаннях механізму дії препаратів.
 - Зі значними помилками заповнює карту-повідомлення № 137/0 про побічні ефекти лікарських засобів.
4. **0 балів** отримує студент, який:
 - Відповідає не на всі запитання, навіть за допомогою викладача.
 - На додаткові запитання не дає відповіді, згідно з якими відповідь можна оцінити як “незадовільно”.

- Не заповнює карту-повідомлення № 137/0 про побічні ефекти лікарських засобів.
- Має пропуск практичного заняття.

Якщо студент не отримав допуску до складання підсумкового контролю внаслідок недостатнього середнього балу поточної успішності, завідувач кафедри за дозволом деканату має право провести комплексне тестування за матеріалами всіх тем, по яким студент має незадовільні оцінки. У разі отримання студентом задовільних балів за результатами тестування, студент вважається таким, що покращив результат поточної успішності **до мінімального балу (70 балів)** та може бути допущений до підсумкового контролю з дисципліни. Результати тестування оцінюються наступним чином:

«Склав» 70 % та більше правильних відповідей;

«Не склав» 68% та менше правильних відповідей.

Підсумковий контроль з дисципліни складається з оцінювання засвоєння практичних навичок та теоретичних знань за всіма темами дисципліни.

Основними формами контролю засвоєння дисципліни пропонуються усна відповідь на теоретичні запитання та вирішення ситуаційних завдань із заповненням карти-повідомлення форма 137/о.

Критерії оцінювання знань:

- теоретичні запитання – 25-40 балів;
- ситуаційне завдання – 25-40 балів.

Мінімальна кількість балів підсумкового модульного контролю складає 50 балів, максимальна кількість - 80 балів.

71-80 (А) балів студент отримує у випадку, коли студент знає програму в повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпно точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеня складності; повністю оволодів практичними навичками.

65-70 (В,С) балів виставляється за умови, коли студент знає всю програму і добре розуміє її, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання студент відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання відчувачи складнощі лише у найважчих випадках.

50-64 (Д,Е) балів ставиться студентові на основі його знань всього об'єму програми з предмету та задовільному рівні розуміння його. Студент спроможний вирішувати видозмінені завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчувачи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

у випадку відсутності засвоєння – ставиться „0” балів.

Оцінка з дисципліни є сума балів за поточну навчальну діяльність та підсумкового контролю (диф.залік) у балах від min – 120 до max - 200.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова

1. Фармакологія. Підручник для студентів медичних факультетів / Чекман І.С., Горчакова Н.О., Казак Л.І. та ін. / Видання 2-ге. – Вінниця: Нова книга, 2017. – 784 с.
2. Побочное действие лекарств: учебник / Дроговоз С.М., Гудзенко А.П., Бутко Я.А., Дроговоз В.В. – Х.: «СИМ», 2010. – 480 с. 2. Фармакологія в помощь студенту, провизору и врачу: Учебник-справочник / Дроговоз С.М., Штрыголь С.Ю., Щекина Е.Г.– Х.: Титул, 2013. – 900 с.
3. Фармакологія – наглядно: Учебное пособие / Дроговоз С.М., Рыженко И.М., Вереитинова В.П. и др. – Х.: Тим Паблиш Групп. – 2013. – 204 с.
4. Фармакологія – наочно (Фармакологія в схемах та малюнках) Навчальний посібник / С.М. Дроговоз, Г.В. Белік, Л.С. Білик та інші. – Харків: Титул, 2015. – 204 с.

Допоміжна

1. Чекман І.С., Вікторов О.П., Горчакова Н.О. та ін. Нестероїдні протизапальні препарати: ефективність, доступність, прийнятність для пацієнта. Фармаконагляд за безпекою застосування. – Київ: Поліграф плюс, 2011. – 118 с.
2. Машковский М.Д. Лекарственные средства. – 16-е изд., перераб., испр. и доп. – М.: РИА «Новая волна», 2012. – 1216 с.
3. Наказ МОЗ України від 27 грудня 2006 року № 898 (у редакції наказу МОЗ України від 26 вересня 2016 року № 996) «Порядок здійснення нагляду за побічними реакціями лікарських засобів, дозволених до медичного застосування».
4. Венгеровский, А.И. Лекции по фармакологии для врачей и провизоров: учебное пособие / А.И. Венгеровский. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИФ «Физико-математическая литература», 2007. – 704 с.
5. Кукес, В.Г. Клиническая фармакология и фармакотерапия. 3-е издание / В.Г. Кукес, А.К. Стародубцев. – М.: ГЕОТАР-МЕДИА, 2012. – 610 с.
6. Регистр лекарственных средств РЛС Энциклопедия лекарств / гл. ред. Г.Л. Вышковский. – 16-й вып.– М.: «РЛС-2013», 2013. – 1456 с. 5. Хронофармакология для врача, провизора и студента: Учебник-справочник. – Х.: Титул, 2016. – 376 с.
7. Побічні реакції серцево-судинних засобів: навч. посіб. / Чекман І.С., Вікторов О.П., Горчакова Н.О. та ін. – Київ-Запоріжжя-Харків: Вид-во ЗДМУ, 2010. – 88 с.
8. Харкевич Д.А. Фармакология. Учебник для вузов. – М.: ГЭОТАР, 2010. – 836 с.
9. <https://aisf.dec.gov.ua>

виробник)								

Заходи, що вживались стосовно підозрюваних ЛЗ, вакцини, туберкуліну для корекції ПР/ВЕ/НППІ

- відміна підозрюваного ЛЗ невідомо
 не застосовано (наприклад, якщо підозрювані ЛЗ, вакцина, туберкулін застосовуються одноразово)
 медикаментозна терапія ПР/ВЕ/НППІ (зазначаються ЛЗ, сила дії, тривалість призначення)

Чи призначалися підозрювані ЛЗ, вакцина повторно так ні

Якщо так, зазначається, чи було:

- зниження дози підозрюваного ЛЗ (наскільки)
 збільшення дози підозрюваного ЛЗ (наскільки)
 дозу не змінювали

Чи виникала повторно ПР/ВЕ після повторного призначення підозрюваного ЛЗ

- так ні

Ша. ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ У ВИПАДКУ НППІ НА ВАКЦИНИ АБО ТУБЕРКУЛІН

Категорія імунізації або туберкулінодіагностики		Категорія НППІ		
☐ масова кампанія імунізації ☐ щеплення за віком ☐ дитячий дошкільний заклад ☐ школа ☐ медичний кабінет для тих, хто подорожує ☐ проведення туберкулінодіагностики ☐ інше		☐ реакція на вакцину/туберкулін ☐ програмна помилка ☐ випадкова подія ☐ реакція на ін'єкцію/страх перед імунізацією/туберкулінодіагностикою ☐ невідомо		
Номер дози (для вакцини)		Місце уведення вакцини/туберкуліну		Спосіб уведення вакцини/туберкуліну
☐ перший ☐ другий ☐ третій	☐ четвертий ☐ п'ятий ☐ > п'ятого	☐ ліве плече ☐ праве плече ☐ плече (без уточнення) ☐ ліве стегно ☐ праве стегно	☐ стегно (без уточнення) ☐ ліве передпліччя ☐ праве передпліччя ☐ передпліччя (без уточнення)	☐ перорально ☐ внутрішньом'язово ☐ внутрішньошкірно ☐ підшкірно ☐ інше _____
Термін зберігання /___/___/___/				

Дані анамнезу життя особи, якій було проведено імунізацію/туберкулінодіагностику (щеплювальний анамнез, наявність реакцій на попередні введення вакцин, туберкуліну, наявність гострого або загострення хронічного захворювання протягом 1 - 1,5 місяців до проведення імунізації/туберкулінодіагностики, застосування імуносупресивної терапії протягом 1 місяця та препаратів крові протягом 3 місяців до проведення імунізації/туберкулінодіагностики тощо)

IV. ІНФОРМАЦІЯ ПРО СУПУТНІ ЛЗ

(за винятком препаратів, що застосовувалися для корекції наслідків ПР/ВЕ/НППІ)

Супутні ЛЗ, (торговельна назва, лікарська форма, виробник, номер серії)	Показання (за можливості за МКХ-10)	Сила дії	Разова доза	Кратність приймання	Спосіб уведення	Дата початку терапії	Дата закінчення терапії

Інша важлива інформація (супутні діагнози, дані лабораторно-інструментальних досліджень, алергоанамнез, вагітність із зазначенням строку вагітності, способу зачаття, результату вагітності (якщо вагітність завершилась, зазначаються дати пологів, тип пологів тощо))

V. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПОВІДОМНИКА

П. І. Б. _____
 Спеціальність _____
 Заклад охорони здоров'я _____
 Місцезнаходження _____
 Е-mail _____
 Тел. _____ Дата _____

**VI. ІНФОРМАЦІЯ ПРО
МЕДИЧНОГО/ФАРМАЦЕВТИЧНОГО
СПЕЦІАЛІСТА (якщо не повідомник)**

П. І. Б. _____
 Спеціальність _____
 Заклад охорони здоров'я _____
 Місцезнаходження _____
 Е-mail _____
 Тел. _____ Дата _____